

Міністерство освіти і науки України
Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

ПРЕДИТКЕВИЧ ОЛЕГ СТАНІСЛАВОВИЧ

УДК 355.233.2+374(043.3)

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ КОМАНДИРІВ ВІЙСЬКОВИХ
ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ
ФАСИЛІТАЦІЇ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Хмельницький – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Хмельницькому національному університеті, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент
Зорій Ярослав Богданович,
Чернівецький національний університет імені Юрія
Федьковича, декан факультету фізичної культури
та здоров'я людини.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Артюшин Георгій Михайлович,
Навчально-науковий інститут перепідготовки та
підвищення кваліфікації кадрів Служби безпеки
України Національної академії Служби безпеки
України, завідувач спеціальної кафедри;

кандидат педагогічних наук, доцент
Галіцан Ольга Анатоліївна,
Державний заклад «Південноукраїнський
національний педагогічний університет імені
К. Д. Ушинського», доцент кафедри педагогіки.

Захист відбудеться «17» травня 2018 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 70.145.01 у Хмельницькій гуманітарно-педагогічній академії за адресою: зала засідань, вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії за адресою: вул. Проскурівського підпілля, 139, м. Хмельницький, 29013; та на сайті академії за адресою: www.kgra.km.ua.

Автореферат розісланий «13» квітня 2018 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Б. С. Крищук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Стратегічним завданням України є забезпечення національної безпеки, життєво важливих інтересів суспільства, сприятливих умов існування та розвитку нації, збереження та примноження її матеріальних і духовних цінностей. Спрямованість зовнішньої політики України не виключає загрози агресії та ймовірності початку бойових дій. У зв'язку з цим Збройні сили України (далі – ЗСУ) повинні бути готові та здатні в будь-яких умовах відбити можливу агресію противника.

Нині військові частини та підрозділи Збройних сил України беруть участь у збройному конфлікті на сході держави. Їхнім головним завданням є захист життя, добробуту та спокою українських громадян, а також територіальної цілісності, свободи та незалежності держави. Нові умови ведення бойових дій вимагають від керівного складу ЗСУ орієнтуватися в мінливій військовій реальності, адекватно оцінювати її, оперативно приймати нестандартні рішення. У зв'язку з цим, привертає увагу феномен фасилітації в професійній діяльності командирів військових підрозділів ЗСУ, що сприяє забезпеченню оптимального психологічного клімату в колективі, спрямуванню особового складу виконувати на професійному рівні завдання, покладені на них Конституцією України, статутами ЗСУ, законом України «Про оборону України» та ін.

Феномен фасилітації вивчали філософи-гуманісти В. Соловйов, С. Франк, М. Бердяєв, які визнавали особистість вищою цінністю буття. Теоретичні основи фасилітації розкриті в дослідженнях таких учених, як-от: Г. Батищев, В. Біблер, Л. Буєва, Л. Вишеславцев та ін. Фасилітаційне спілкування як складник фасилітаційної взаємодії розглядали І. Зимня, В. Кан-Калик, С. Коломийченко, І. Кулікова. Вивчення фасилітативності (В. Абрамов, І. Авдєєва, О. Андрєєв, Г. Артюшин, А. Болотова, С. Борисюк, О. Врубльовська, О. Галіцан, С. Гарькавець, О. Дімова, С. Коломийченко, О. Кондрашихіна, О. Левченко, П. Лушин, Г. Межина, Л. Петровська, О. Шахматова та ін.) охоплює характеристику суті, змісту та структури цього феномена, розкриття властивостей суб'єктів такої взаємодії, дослідження технологій фасилітативного впливу, аналіз чинників формування фасилітативної компетентності тощо.

Усебічний аналіз наукового фонду засвідчує, що проблематика фасилітації в психолого-педагогічних дослідженнях не є принципово новою, проте питання формування готовності командирів військових підрозділів ЗСУ до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти в закладах вищої військової освіти (далі – ЗВВО) Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах ЗВВО України ще не було предметом спеціального наукового обґрунтування.

Актуальність проблеми дослідження підсилюється низкою *суперечностей*, виявлених на сучасному етапі підвищення кваліфікації командирів військових підрозділів, між:

– потребою свідомого врахування педагогічної фасилітації в повсякденній діяльності та доцільного її формування в системі післядипломної освіти

командирів військових підрозділів і недостатнім навчально-методичним забезпеченням цього процесу;

– вимогами до підвищення кваліфікації керівного складу, який усвідомлює потребу впровадження людиноцентричного підходу в професійній діяльності, та їхньою недостатньою готовністю до цього;

– потребою реалізації суб'єкт-суб'єктної парадигми в освіті та недостатнім теоретичним і практичним її забезпеченням.

Отже, актуальність дослідження, наявні суперечності, які необхідно і можна усунути, зумовили вибір теми дисертації: **«Формування готовності командирів військових підрозділів Збройних сил України до педагогічної фасилітації у системі післядипломної освіти».**

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проводилось відповідно до плану наукової і науково-технічної діяльності Хмельницького національного університету в межах науково-дослідної роботи «Психолого-педагогічна система становлення особистості фахівця» (РК № 0910U222009). Роль автора у виконанні цієї роботи полягає в розробці й теоретичному обґрунтуванні методичних основ розвитку педагогічної фасилітації командирів військових підрозділів ЗСУ в системі післядипломної освіти, удосконаленні робочих програм і розробці навчально-методичних комплексів із професійно орієнтованих навчальних дисциплін.

Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницького національного університету (протокол № 6 від 23.01.2013 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 4 від 26.04.2016 р.).

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці технології формування готовності командирів військових підрозділів Збройних сил України до педагогічної фасилітації за визначених організаційно-педагогічних умов.

Відповідно до мети визначено **завдання дослідження:**

1. На основі аналізу філософської, соціологічної та психолого-педагогічної літератури з'ясувати сутність поняття «педагогічна фасилітація командира військового підрозділу» з урахуванням специфіки військового виду професійної діяльності.

2. Обґрунтувати компоненти, критерії, показники та рівні сформованості готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації.

3. Визначити і теоретично обґрунтувати організаційно-педагогічні умови формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти у ЗВВО.

4. Розробити технологію формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти ЗВВО та експериментально перевірити її дієвість за визначених організаційно-педагогічних умов.

Об'єкт дослідження – підвищення кваліфікації командирів військових підрозділів Збройних сил України в системі післядипломної освіти ЗВВО.

Предмет дослідження – формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації на основі авторської технології.

Відповідно до поставленої мети наукового пошуку використано комплекс **методів дослідження**: *теоретичні*: аналіз психолого-педагогічної, навчально-методичної та спеціальної літератури з теми дослідження, історико-логічні методи, системно-структурний аналіз, феноменологічний і діалектичний методи, моделювання, аналіз та узагальнення вітчизняного і зарубіжного передового педагогічного досвіду та досвіду застосування педагогічної фасилітації в професійній діяльності – для визначення теоретичних основ дослідження; узагальнення одержаної наукової інформації щодо формування і впровадження педагогічної фасилітації в систему післядипломної освіти командирів військових підрозділів – для розробки технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти ЗВВО; *емпіричні*: педагогічне спостереження, бесіда, анкетування, тестування, інтерв'ювання та анкетування командирів військових підрозділів – для виявлення основних суперечностей і недоліків у змісті, методах і формах освітнього процесу в системі післядипломної освіти; методи експертної оцінки навчальних програм та узагальнення результатів анкетування командирів військових підрозділів – для виявлення їхнього рівня мотивації, педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи), узагальнення його результатів – для виявлення недоліків в освітньому процесі; *методи математичної статистики* – для опрацювання результатів експериментальної роботи, що дозволило довести достовірність і надійність висновків дисертаційного дослідження з використанням F-критерію Фішера.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що:

– *уперше* визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації (забезпечення стійкої взаємодії на ціннісно-особистісному рівні; реалізація засобів актуалізації саморозвитку; поглиблення знань про сутність і механізми педагогічної фасилітації); *спроектовано* технологію формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти закладу вищої військової освіти, яка передбачає мотиваційно-ціннісний, змістовно-процесуальний, оцінно-результативний етапи її впровадження, складається з мотиваційно-цільового, організаційного, процесуально-змістового, критеріально-оцінювального блоків і базується на аксіологічному, особистісно орієнтованому, контекстному, рефлексивному підходах і принципах культуровідповідності, орієнтації на професійний розвиток командирів військових підрозділів, міжпредметності, педагогічної підтримки, емоційно-ціннісної орієнтації освітнього процесу, суб'єктності; механізмах формування готовності до педагогічної фасилітації (інтеріоризація професійних цінностей в особистісну структуру командирів військових підрозділів, усвідомлена рефлексія особистості і діяльності);

– *удосконалено* зміст і структуру педагогічної фасилітації командирів військових підрозділів з урахуванням специфіки військової професійної

діяльності на основі особливостей особистісного саморозвитку військових фахівців;

– *набули подальшого розвитку* поняття «педагогічна фасилітація», «фасилітативне спілкування», «педагогічна фасилітація командирів військових підрозділів».

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробці методичних матеріалів (практичні і тестові завдання для слухачів, навчально-методичне забезпечення дисципліни «Методика роботи з особовим складом ЗСУ», робоча програма навчальної дисципліни «Управління повсякденною діяльністю підрозділів»), спрямованих на формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти, у практиці професійної підготовки майбутніх офіцерів ЗСУ.

Одержані результати наукового дослідження було використано для вдосконалення змісту навчальних дисциплін, під час проведення практичних занять із військовими фахівцями в системі післядипломної освіти.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного (довідка про впровадження № 134/22 від 23.11.2017 р.), Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького (акт про впровадження від 04.12.2017 р.), Військової академії (м. Одеса) (довідка про впровадження № 2/5/729 від 06.12.2017 р.), Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського (акт про впровадження № 182/-1453 від 04.01.2018 р.).

Особистий внесок автора. Усі представлені в дисертації наукові результати отримані автором самостійно. У працях, опублікованих у співавторстві, особистий внесок здобувача полягає в тому, що: у статті [16] автором визначені основи педагогічного спілкування.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати дослідження були предметом обговорення під час виступів на науково-методичних і науково-практичних конференціях різного рівня, серед яких: *міжнародні* – «Духовно-моральне виховання і професіоналізація особистості» (Київ-Вінниця, 2010), «Професійна педагогіка і андрагогіка: актуальні питання, досягнення та інновації» (Кривий Ріг, 2017), «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації» (Переяслав-Хмельницький, 2017), «Наука і молодь в ХХІ сторіччі» (Полтава, 2017); *всеукраїнські* – «Професійна підготовка фахівців соціальної сфери: надбання, проблеми, перспективи» (Хмельницький, 2017), «Нові технології навчання» (Київ-Вінниця, 2010, 2011).

Основні положення дисертації обговорені й отримали позитивну оцінку на звітних конференціях, а також на щорічних науково-методологічних семінарах кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницького національного університету та центру перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного університету оборони імені Івана Черняхівського (2013–2017 рр.).

Публікації. Результати дослідження висвітлено в 16 наукових публікаціях автора (15 – одноосібні), з яких 10 відображають основні наукові результати

дисертації (зокрема, 3 публікації в наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз), 5 – апробаційного характеру, 1 публікація, яка додатково відображає наукові результати дисертації.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до них, загальних висновків, списку використаних джерел (241 найменування, з них 16 – іноземною мовою), додатків (21 на 77 сторінках). Загальний обсяг дисертації становить 297 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 193 сторінках. Роботу ілюстровано 22 таблицями та 12 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми та вказано на її зв'язок з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет та методи наукового пошуку; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві публікаціях; подано відомості про апробацію, упровадження та опублікування результатів дослідження; вказано відомості про структуру та обсяг дисертації.

У **першому розділі** – «Теоретичні основи формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти» – розкрито теоретичні основи педагогічної фасилітації в системі підвищення кваліфікації командирів військових підрозділів ЗСУ; розкрито зміст і структуру педагогічної фасилітації керівного складу; обґрунтовано компоненти, критерії, показники та рівні готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації.

На основі аналізу психолого-педагогічної та методичної літератури досліджено можливості педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти командирів військових підрозділів ЗСУ. Вітчизняні дослідники (Є. Гусинський, Л. Кулікова, А. Орлов, В. Смірнов та ін.) визначають фасилітаційну педагогічну взаємодію як суб'єкт-суб'єктну взаємодію, у рамках якої відбувається спільне особистісне зростання педагога і командирів військових підрозділів. Феномен педагогічної фасилітації розглядають психологи в аспекті екофасилітативного підходу (О. Галіцан, П. Лушин) та у зв'язку зі здатністю здійснювати фасилітативний вплив на людину (О. Кондрашихіна).

Теоретичні узагальнення положень відомих учених (Г. Балл, О. Врублевська, О. Галіцан, І. Жижіна, Г. Костюк, К. Роджерс) дозволили розглядати педагогічну фасилітацію як цілеспрямовану взаємодію педагога і командирів військових підрозділів ЗСУ. З'ясовано, що сформована педагогічна фасилітація командирів військових підрозділів є компонентом їхньої професійної підготовки, в основі якої покладено визначене ставлення до себе і до власної діяльності.

На основі узагальнених наукових досліджень (А. Майер, Е. Зеєр, С. Ромашина, О. Шахматова) визначено готовність командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації, яку розуміємо як позитивне ставлення до

особового складу, до себе і до діяльності, що виражається у створенні умов для надійної оборони держави, захисту її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності через особистісно орієнтований стиль спілкування. Структуру готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації становлять такі складники: емоційно-когнітивний (передбачає усвідомлення і прийняття системи цінностей); праксеологічно-поведінковий (передбачає оволодіння фасилітативною технологією і розвиток навичок безпечної поведінки щодо реалізації цінностей професійної діяльності, що покладено в її основі); рефлексивний (передбачає самоаналіз і самооцінку власної діяльності та поведінки, а також діяльності та поведінки особового складу).

Компонентами сформованості готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації визначено мотиваційний, комунікативний, змістовно-процесуальний, інтелектуальний, емоційно-вольовий. Критеріями, що характеризують ці компоненти, окреслено: стійкий інтерес до професійної діяльності; сформованість наскрізної професійної комунікації; усвідомлення значущості професійної діяльності; творчий характер діяльності; емоційне ставлення до діяльності; вольові риси. Сформованість готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації визначалась за чотирма рівнями (творчий, продуктивний, реконструктивний та репродуктивний).

У другому розділі – «Обґрунтування організаційно-педагогічних умов і технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації» – проаналізовано сучасний стан проблеми підготовки військових фахівців в теорії і практиці; виокремлено організаційно-педагогічні умови цього процесу; розроблено структурно-функціональну модель та обґрунтовано технологію формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації.

З метою визначення стану готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації проведено анкетування командирів військових підрозділів ЗСУ з 2013 по 2014 рр. на базі Центру перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. Серед 86 командирів військових підрозділів 88,24 % (репродуктивний і реконструктивний рівні) зазначили, що сформованість готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації є недостатньою, а 7,84 % перебували на продуктивному рівні, творчий рівень притаманний 4,16 %. Тому виникла потреба в удосконаленні форм організації освітнього процесу в системі післядипломної освіти

З цією метою було теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації.

Реалізація першої педагогічної умови – *забезпечення стійкої взаємодії на ціннісно-особистісному рівні* – спрямовувалась на підвищення дієвості та ефективності впливу спілкування на особистісний саморозвиток військових фахівців, забезпечення ціннісно-особистісного характеру його здійснення. Упровадження умови забезпечувалося через ціннісні орієнтири та вподобання,

особистісні особливості та систему відносин командирів військових підрозділів з особовим складом, а також шляхом виконання ситуативно-рольових завдань, наприклад: 1. Ви як командир військового підрозділу відчуваєте його розбалансованість, відсутність почуття підтримки тощо. Обґрунтуйте на прикладі, яким чином Ви згуртуєте особовий склад. 2. Сержант Л. під час виконання функціональних обов'язків почав зловживати посадовими повноваженнями. Як Ви будете виправляти ситуацію? Установлено, що ціннісно-особистісний рівень взаємодії задіює чинник особистісного змісту діяльності командира військового підрозділу, актуалізуючи усвідомлену духовно-моральну самозміну та самовдосконалення особистості. Упровадження другої педагогічної умови – *реалізація засобів актуалізації саморозвитку* – спрямовувалось на застосування засобів актуалізації (наповнення змісту підготовки командирів військових підрозділів філософсько-психологічним матеріалом активізації особистісного росту як основи їхнього життєвого ствердження, активних форм і методів навчання (метод аналізу конкретних ситуацій, моделювання майбутнього професійного процесу, метод «круглого столу», ділові ігри, метод самостійного формулювання психологічних понять), які передбачають участь військових фахівців в освітньому процесі як суб'єктів з насиченістю їхніх потенціалів та особистісних смислів. Реалізація цієї педагогічної умови відбувалась шляхом накопичення керівним складом досвіду креативного, самостійного та відповідального вияву власної індивідуальності; гуманної міжособистісної взаємодії; активізації внутрішніх ресурсів духовного та морального складника внутрішнього світогляду командирів військових підрозділів. Для цього командири військових підрозділів виконували різні практичні завдання, наприклад: 1. Особовий склад з числа військовослужбовців за контрактом (старші Вас за віком), які мають значно більший досвід служби, але час від часу порушують дисципліну, намагаються нав'язати Вам свої думки щодо порядку роботи в підрозділі. Як Ви сплануєте роботу з такими військовослужбовцями? 2. Ви старанно виконуєте службові обов'язки, цілеспрямовано займаєтесь професійним самовдосконаленням, маєте певні успіхи, але керівництво ЗСУ ніяким чином не заохочує Вас, не виділяє серед інших молодих офіцерів. Чи будете Ви намагатися виправити ситуацію?

Реалізація третьої педагогічної умови – *поглиблення знань про сутність і механізми педагогічної фасилітації* – передбачала активізацію суб'єктного досвіду командирів військових підрозділів, який забезпечує однозначність уявлень про педагогічний процес, суперечності педагогічної реальності, збагачує ціннісно-моральні орієнтири військових фахівців. Поглиблення знань відбувалося через зміну поглядів на роль і значення педагогічної фасилітації, переконаність у її цінності, вироблення установки до фасилітативного спілкування, а також шляхом виконання практичних завдань, наприклад: 1. Під час несення військової служби молодший наряд звернувся до Вас на «Ти». Ваші дії – ? 2. Вас представили як командира військового підрозділу. Яка Ваша поведінка? Що Ви скажете особовому складу?

З урахуванням сутності професійної діяльності командирів військових підрозділів розроблено структурно-функціональну модель технології формування готовності до педагогічної фасилітації таких військовослужбовців, що складається із взаємопов'язаних і взаємодоповнювальних блоків: мотиваційно-цільового, організаційного, процесуально-змістового та критеріально-оцінювального (рис. 1).

Мотиваційно-цільовий блок визначає стратегію системи післядипломної освіти, вихідні методологічні і теоретичні положення освітнього процесу, мету і завдання технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в умовах середовища ЗВВО. В організаційному блоці представлено суб'єкти професійної підготовки, визначено методологічні підходи, чинники, механізми та умови формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації, загальнопедагогічні та специфічні (педагогічної підтримки, емоційно-ціннісної орієнтації освітнього процесу, суб'єктності) принципи. Процесуально-змістовий блок містить: компоненти освітнього середовища системи післядипломної освіти ЗВВО та змістові лінії формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. Критеріально-оцінювальний блок містить систему критеріїв і показників, сформованість яких дозволяє виокремити рівні готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. Завершальним етапом формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації був корекційний етап, який дозволив усунути виявлені недоліки. Під час вивчення професійно орієнтованих і спеціальних дисциплін корекційна діяльність спрямовувалась на змістове та технічне вдосконалення програмних засобів, модернізацію комплексу засобів навчання, корекцію змісту навчального матеріалу, методики його викладання.

Обґрунтування складників структурно-функціональної моделі дозволило узагальнити отриманий результат, основою якого є технологія формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації, що проектується на засвоєних раніше психолого-педагогічних знаннях і сформованих компетентностях. Ефективність технології забезпечили етапи (мотиваційно-ціннісний, змістовно-процесуальний, оцінно-результативний, корекційний) упровадження технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. На мотиваційно-ціннісному етапі створювалися мотиви майбутньої діяльності і відбувалося формування соціальної, перспективної та операційно-інструментальної мотивації. Мотиваційно-ціннісний етап упровадження технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації охоплював забезпечення психологічної готовності, персонально-групові контакти з носіями знання про педагогічну фасилітацію тощо. Змістовно-процесуальний етап передбачав навчання та інформаційний супровід, а також застосування прийомів і методів (додатковості, емоційно-інтелектуального стимулювання, творчої інтерпретації наукового знання і життєвого досвіду, прийоми педагогічної фасилітації (рішення ситуативних і проблемних ситуацій)).

Рис. 1 Структурно-функціональна модель технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації

На оцінно-результативному визначали рівень сформованості готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. Етап вважався завершеним, якщо проведена адекватна оцінка сформованості термінологічного забезпечення, ілюстративно-рефлексивного осмислення, прийоми продуктивної партисипації (диспути, проблемні ситуації), активізації готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. На корекційному етапі усувалися виявлені недоліки під час вивчення професійно орієнтованих і спеціальних дисциплін (вдосконалювалися програмні засоби, засоби навчання, зміст навчального матеріалу, методика його викладання тощо). Завершальним етапом формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації був корекційний етап, на якому можна усунути виявлені недоліки.

Технологія використана для корекції робочих програм психолого-педагогічних, професійно орієнтованих і спеціальних дисциплін в системі післядипломної освіти з урахуванням їхньої професійної спрямованості.

У третьому розділі – «Експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов і технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації» – розкрито методику організації експериментального дослідження і відображено аналіз його результатів; розроблено методичні рекомендації щодо формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації.

Експериментальна робота здійснювалася в природних умовах педагогічного процесу на прикладі військово-облікових спеціальностей 100100 «Озброєння та техніка інженерних військ» (спеціалізація: Експлуатація та ремонт озброєння і техніки інженерних військ) і 500300 «Електротехнічні системи військового призначення» (спеціалізація: Електротехнічні системи озброєння, техніки та електроспоживання об'єктів військового призначення). Практичне дослідження проводили поетапно протягом 2013–2017 рр. на базі Центру перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Військової академії (м. Одеса). Загальна кількість командирів військових підрозділів, які брали участь в експерименті, становила 288 осіб.

На першому етапі (2013 р.) дослідження проведено такі види роботи: проаналізовано, систематизовано і вивчено наукові джерела з проблеми дослідження, а також нормативні документи про особливості організації освітнього процесу у ЗВВО Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах ЗВВО України; визначено завдання дисертаційного дослідження і сформовано робочу гіпотезу; проаналізовано особливості формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти, а також проаналізовано сучасний стан щодо педагогічного фасилітування; проведено констатувальний етап експерименту для визначення рівнів сформованості готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. У процесі констатувального етапу експерименту виявлено, що більшість командирів військових підрозділів (88,0 %) перебувають на низькому рівні сформованості педагогічної фасилітації.

На другому етапі (2014 р.) обґрунтовано теоретичні основи експериментального дослідження; сформовано програму педагогічного експерименту; проаналізовано стандарти підвищення кваліфікації командирів військових підрозділів (освітньо-професійну програму) з метою удосконалення робочих програм навчальних дисциплін «Управління повсякденною діяльністю підрозділів», «Тактична медицина», «Морально-психологічне забезпечення військової діяльності», сформульовано завдання підвищення кваліфікації командирів військових підрозділів до професійної діяльності; проаналізовано особливості формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації на основі удосконаленої програми з навчальної дисципліни «Психологічна підготовка».

Важливою частиною педагогічного дослідження на третьому етапі (2015–2017 рр.) був формувальний етап експерименту, який передбачав апробацію технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. Учасниками формувального етапу експерименту були 288 командирів військових підрозділів, із яких 146 входили до експериментальної групи і 142 до контрольної групи, а також 26 науково-педагогічних працівників Центру перепідготовки та підвищення кваліфікації Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського, Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Військової академії. Освітній процес у контрольній групі проводився за традиційною технологією з виконанням стандартних видів робіт і завдань індивідуальної і самостійної діяльності, а також із відповідним оцінювальним контролем теоретичних знань, практичних умінь і навичок. В експериментальній групі навчання проводилось відповідно до структурно-функціональної моделі технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації з використанням обраних організаційно-педагогічних умов. Для цього проведено статистичний аналіз суттєвості різниці результатів, отриманих експериментальними і контрольними групами. Сформульовано нульову гіпотезу, яка передбачала відсутність різниці у величині середніх вибірок, тобто $H_0 : \bar{x}_1 = \bar{x}_2$, та альтернативна їй гіпотеза $H_1 : \bar{x}_1 < \bar{x}_2$. Був прийнятий рівень значущості для перевірки висунутої гіпотези $\alpha = 0,01$.

Вірогідність результатів дієвості технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти і достовірність результатів упровадження кожної організаційно-педагогічної умови перевіряли з використанням параметричних методів порівняння результатів дослідження, за допомогою яких порівнювали параметри генеральних сукупностей (середніх значень і дисперсій). Для перевірки достовірності одержаних результатів реалізації організаційно-педагогічних умов обчислено емпіричний F-критерій Фішера.

Експериментальна перевірка ефективності технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації дозволила отримати результати і порівняти динаміку успішності експериментальної і контрольної груп кожної організаційно-педагогічної умови. Упровадження першої організаційно-педагогічної умови за показниками підсумкового контролю забезпечило приріст

середнього бала 0,35 в експериментальній групі, водночас у контрольній групі – 0,06 бала; за показниками якості знань кількість командирів військових підрозділів, які навчались на «добре» і «відмінно», в експериментальній групі збільшилась на 26,72 %, а в контрольній – на 3,52 %. Реалізація другої організаційно-педагогічної умови забезпечила приріст середнього бала – в експериментальній групі він становив 0,32 бала, у контрольній групі – 0,11 бала; за показниками якості знань кількість командирів військових підрозділів продуктивного і творчого рівнів в експериментальній групі збільшилась на 41,77 %, а в контрольній – на 7,75 %. Упровадження третьої організаційно-педагогічної умови за показниками підсумкового контролю показало, що приріст середнього бала в експериментальній групі становив 0,59 бала, водночас у контрольній групі – тільки 0,11 бала; за показниками якості знань кількість командирів військових підрозділів, які перебували на продуктивному і творчому рівнях, збільшилась на 43,15 %, а в контрольній – на 4,93 %.

Для порівняльного аналізу узагальнено результати впровадження в систему післядипломної освіти технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в контексті кожної організаційно-педагогічної умови за підсумками навчання на курсах підвищення кваліфікації (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнені результати впровадження технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в контексті кожної педагогічної умови

Рівні готовності	Умови та динаміка їхньої реалізації (у %) у КГ і ЕГ					
	Перша організаційно-педагогічна умова		Друга організаційно-педагогічна умова		Третя організаційно-педагогічна умова	
	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ
Репродуктивний	- 0,581	- 8,571	- 1,163	- 6,286	- 1,163	- 11,429
Реконструктивний	- 1,744	- 15,429	- 1,163	- 28,000	- 2,907	- 26,857
Продуктивний	+ 0,581	+ 21,714	+ 1,744	+ 30,857	+ 2,326	+ 34,857
Творчий	+ 1,744	+ 2,286	+ 0,582	+ 3,429	+ 1,744	+ 3,429
Середній бал:	0,05	0,35	0,041	0,27	0,041	0,27

Результати табл. 1 показують, що динаміка в показниках середнього бала впливу кожної організаційно-педагогічної умови в контрольній групі має значення від 0,041 до 0,05 бала, а зростання середнього бала в експериментальній групі коливається від 0,27 до 0,35 бала, що демонструє майже однакову дієвість впливу організаційно-педагогічних умов, визначених у дисертаційному дослідженні. Така динаміка зміни середнього бала є підтвердженням дієвості запропонованої технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації.

ВИСНОВКИ

У дисертації узагальнено теоретичні та практичні дослідження, запропоновано нові підходи вирішення проблеми формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації, які підвищували кваліфікацію, шляхом упровадження технології з використанням обраних організаційно-педагогічних умов. Результати проведеного дослідження дали підстави зробити такі **висновки**:

1. На основі аналізу філософської, соціологічної та психолого-педагогічної літератури визначено і досліджено теоретичні основи формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти. Установлено, що феномен педагогічної фасилітації військових фахівців обумовлений дією загальних, особливих та одиничних закономірностей військової служби. Сутність педагогічної фасилітації полягає в подоланні традиційного підходу до військових фахівців та формуванні активного, здатного до самостійного аналізу командира військового підрозділу, який орієнтується в мінливій військовій реальності, адекватно оцінює її, оперативно приймає нестандартні рішення щодо територіальної цілісності, свободи та незалежності держави.

Узагальнення теоретичних положень дозволило розглядати педагогічну фасилітацію як цілеспрямовану взаємодію командирів військових підрозділів Збройних сил України, що сприяє їхньому життєвому, професійному самовизначенню і саморозвитку, гуманізації ціннісно-змістовної сфери і зміні суб'єктних позицій.

2. У процесі дослідження визначено компоненти формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти: мотиваційний, комунікативний, змістовно-процесуальний, інтелектуальний та емоційно-вольовий. Мотиваційний компонент є визначальним у формуванні готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти, орієнтований на потреби, інтереси, мотиви, ціннісні орієнтації, мету, завдання, дії, операції тощо. Комунікативний компонент передбачає комунікативні здібності, які виявляються в специфічному ставленні командирів військових підрозділів до способів налагодження з особовим складом взаємовідносин, а також ефективність спілкування з точки зору вирішення визначених завдань. Змістовно-процесуальний компонент є підґрунтям відповідального ставлення командирів військових підрозділів до навколишнього середовища, стереотипу мислення, практичних умінь і навичок професійної поведінки. Інтелектуальний компонент є рушійною силою динамічного розвитку розумової діяльності, уваги, зібраності, цілеспрямованості, гнучкості розуму, спостережливості, призводячи до розвитку і сформованості готовності командирів військових підрозділів до захисту цілісності і оборони України, захисту її суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності. Емоційно-вольовий компонент є фундаментальною сутнісною характеристикою командирів військових підрозділів, яка визначає рівень їхнього розвитку, здатність до оволодіння власною

поведінкою, адекватного вияву емоцій і реагування на емоції інших, управління емоційним станом та емоційними реакціями на зовнішні і внутрішні чинники.

Відповідно до кожного компонента вдосконалено і теоретично обґрунтовано критерії сформованості готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації – стійкий інтерес до професійної діяльності (мотиваційний компонент); достатня сформованість наскрізної професійної комунікації (комунікативний компонент); усвідомлення значущості професійної діяльності (змістовно-процесуальний компонент); інтелектуальна готовність до виконання завдань підвищеного рівня складності (інтелектуальний компонент); емоційне ставлення до діяльності, вольові риси (емоційно-вольовий компонент). Схарактеризовано показники до кожного з рівнів (репродуктивний, реконструктивний, продуктивний, творчий) готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в процесі підвищення кваліфікації для кожного критерію відповідного компонента.

3. Формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти виявилось дієвим завдяки комплексній реалізації організаційно-педагогічних умов, як-от: забезпечення стійкої взаємодії на ціннісно-особистісному рівні; реалізація засобів актуалізації саморозвитку; поглиблення знань про сутність і механізми педагогічної фасилітації. Перша умова спрямована на особистісний саморозвиток військових фахівців, забезпечення ціннісно-особистісного характеру його здійснення. Друга умова сприяла застосуванню активних форм і методів навчання, які передбачають активну участь керівного складу в системі післядипломної освіти. Третя умова забезпечила однозначність уявлень керівного складу про педагогічний процес, суперечності педагогічної реальності, збагатила ціннісно-моральні орієнтири військових фахівців.

4. Спроековано технологію формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації, яка передбачає мотиваційно-ціннісний, змістовно-процесуальний, оцінно-результативний, та корекційний етапи її впровадження. На мотиваційно-ціннісному етапі відбувалося формування соціальної, перспективної та операційно-інструментальної мотивації, забезпечувалася психологічна готовність, персонально-групові контакти з носіями знання про педагогічну фасилітацію. Змістовно-процесуальний етап передбачав навчання та інформаційний супровід, а також застосування прийомів і методів (додатковості, емоційно-інтелектуального стимулювання, творчої інтерпретації наукового знання і життєвого досвіду, прийоми термінологічного забезпечення, ілюстративно-рефлексивного осмислення, прийоми продуктивної партисипації (диспути, проблемні ситуації), активізації педагогічної фасилітації (рішення ситуативних і проблемних ситуацій), що сприяють формуванню готовності до педагогічної фасилітації, розвитку вмінь її застосовувати в адекватних ситуаціях, творчо варіювати структурним і змістовим матеріалом, створювати власні конструкції фасилітативного спілкування. На оцінно-результативному визначали рівень сформованості готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. Етап вважався завершеним, якщо проведено адекватну

оцінку сформованості готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. На корекційному етапі усувалися виявлені недоліки під час вивчення професійно орієнтованих і спеціальних дисциплін (удосконалювалися програмні засоби, засоби навчання, зміст навчального матеріалу, методика його викладання тощо).

Результати формувального етапу педагогічного експерименту дають підстави стверджувати та доводять, що ефективність формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації залежить від цілеспрямованого застосування технології з використанням обраних організаційно-педагогічних умов. Динаміка в показниках середнього бала кожної умови в контрольній групі має значення від 0,041 до 0,05 бала, а зростання середнього бала в експериментальній групі коливається від 0,27 до 0,35 бала, що демонструє ефективність впливу розробленої технології формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації.

Проведене дослідження не охоплює всіх аспектів проблеми формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації в системі підвищення кваліфікації. Перспективними залишаються питання наукових і педагогічних пошуків нових продуктивних шляхів активізації навчально-пізнавальної діяльності слухачів у системі післядипломної освіти, оптимальних комунікативно орієнтованих методів навчання, узгодження реалізації традиційних та інноваційних педагогічних підходів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1. Предиткевич О. С. Гуманізація і гуманітаризація у виховній роботі офіцера як дидактичний принцип. *Нові технології навчання*: зб. наук. праць. Київ-Вінниця, 2007. Спецвип. № 48, ч. 1. С. 167–169.
2. Предиткевич О. С. Принциповість і моральність у професійній діяльності військовослужбовців. *Нові технології навчання*: зб. наук. праць. Київ-Вінниця, 2009. Спецвип. № 58, ч. 2. С. 378–382.
3. Предиткевич О. С. Розвиток професійно-психологічної компетентності офіцера сучасної української армії. *Нові технології навчання*: зб. наук. праць. Київ-Вінниця, 2011. Спецвип. № 69, ч. 2. С. 215–217.
4. Предиткевич О. Культурологічні цінності як основа професійної діяльності командира військової частини. *Науковий вісник Чернівецького університету*: зб. наук. праць. Сер.: Педагогіка та психологія. Чернівці: ЧНУ, 2013. Вип. 642. С. 151–156.
5. Предиткевич О. Компоненти, критерії та показники сформованості готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Сер.: Педагогічні науки. Хмельницький. 2017. № 3 (10). С. 249–259.
6. Предиткевич О. Теоретичні основи формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*: електрон. наук. фах. вид. Сер.:

Педагогіка. 2017. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadped_2017_4_18.

7. Предиткевич О. С. Визначення готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. *Молодий вчений: наук. журн.* 2017. № 11 (51). С. 408–411.

8. Предиткевич О. С. Експериментальна модель формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти: зб. наук. праць.* Харків, 2017. № 54–55. С. 157–164.

9. Предиткевич О. С. Організаційно-педагогічні умови формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. *Професійна освіта: методологія, теорія та технології: зб. наук. праць.* Переяслав-Хмельницький, 2017. Вип. 6. С. 293–312.

10. Предиткевич О. С. Теоретичні основи формування педагогічної фасилітації у командирів військових підрозділів. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України.* Сер.: Педагогіка, психологія, філософія. 2017. Вип. 277. С. 204–209.

Опубліковані праці апробаційного характеру

11. Предиткевич О. С. Педагогическая деятельность командира воинской части в процессе нравственно-профессионального становления личностного состава. *Проблеми освіти : наук.-метод. зб.* Київ-Вінниця, 2005. Другий спецвип. [Формування духовно-моральних цінностей та професійного становлення молоді в сучасних соціокультурних умовах : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Вінниця, 1–21 жовт. 2005 р.)]. С. 324–325.

12. Предиткевич О. С. Особливості формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації. *Теоретичні та прикладні аспекти формування компетентності майбутніх фахівців у контексті їхнього професійного розвитку : зб. наук. праць молодих науковців та студентів.* Переяслав-Хмельницький. 2017. Вип. 3. С. 326–330.

13. Предиткевич О. С. Стан готовності командирів військових підрозділів Збройних сил України до педагогічної фасилітації. *Наука і молодь в XXI сторіччі: зб. тез III міжнар. молодіж. наук.-практ. інтернет-конф. (Полтава, 1 груд. 2017 р.).* Полтава: ПУЕТ, 2017. С. 343–345.

14. Предиткевич О. С. Формування педагогічної фасилітації у командирів військових підрозділів. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання: досвід, тенденції, перспективи: матеріали I всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (Тернопіль, 9–10 груд. 2017 р.).* Тернопіль, 2017. С. 272–276.

15. Предиткевич О. С. Умови формування педагогічної фасилітації у командирів військових підрозділів. *Професійна педагогіка і андрагогіка: актуальні питання, досягнення та інновації : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (Кривий Ріг, 20–21 лист. 2017 р.).* Кривий Ріг, 2017. С. 137–139.

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

16. Дусь Н. А., Предиткевич О. С. Культура педагогічного спілкування як основа формування навчально-виховного середовища. *Нові технології навчання : зб. наук. праць.* Київ-Вінниця, 2010. Спецвип. № 62, ч. 2. С. 52–57.

АНОТАЦІЇ

Предиткевич О. С. Формування готовності командирів військових підрозділів Збройних сил України до педагогічної фасилітації у системі післядипломної освіти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». – Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія МОН України, Хмельницький, 2018.

У дисертації розглянуто проблему формування готовності командирів військових підрозділів Збройних сил України до педагогічної фасилітації в системі післядипломної освіти. Визначено сутність педагогічної фасилітації та її структуру, у якій виокремлено мотиваційний, комунікативний, змістовно-процесуальний, інтелектуальний, емоційно-вольовий компоненти. Виявлено і теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови (забезпечення стійкої взаємодії на ціннісно-особистісному рівні; реалізація засобів актуалізації саморозвитку; поглиблення знань про сутність і механізми педагогічної фасилітації) та розроблено структурно-функціональну модель, яка складається з мотиваційно-цільового, організаційного, процесуально-змістового, критеріально-оцінювального блоків. Спроековано технологію формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації, яка передбачає мотиваційно-ціннісний, змістовно-процесуальний, оцінно-результативний та корекційний етапи впровадження.

Ключові слова: педагогічна фасилітація, командири військових підрозділів, система післядипломної освіти, організаційно-педагогічні умови, ціннісні орієнтації, технологія, структурно-функціональна модель.

Предиткевич О. С. Формирование готовности командиров военных подразделений Вооруженных сил Украины к педагогической фасилитации в системе последипломного образования. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 «Теория и методика профессионального образования». – Хмельницкая гуманитарно-педагогическая академия МОН Украины, Хмельницкий, 2018.

В диссертации рассмотрена проблема формирования готовности командиров военных подразделений Вооруженных сил Украины к педагогической фасилитации в системе последипломного образования. Определена сущность педагогической фасилитации и ее структура, в которой выделены мотивационный, коммуникативный, содержательно-процесуальный, интеллектуальный, эмоционально-волевой компоненты. Выявлены и теоретически обоснованы организационно-педагогические условия (обеспечение устойчивого взаимодействия на ценностно-личностном уровне, реализация средств актуализации саморазвития; углубление знаний о сущности и механизмах педагогической фасилитации) и разработана структурно-функциональная модель, которая состоит из мотивационно-целевого,

организационного, процессуально-содержательного, критериально-оценочного блоков. Спроектирована технология формирования готовности командиров военных подразделений к педагогической фасилитации, которая предусматривает мотивационно-ценностный, содержательно-процессуальный, оценочно-результативный и коррекционный этапы внедрения.

Ключевые слова: педагогическая фасилитация, командиры военных подразделений, система последиplomного образования, организационно-педагогические условия, ценностные ориентации, технология, структурно-функциональная модель.

Predytkevych O. S. Formation of Readiness of Ukrainian Armed Forces Units' Commanders to Pedagogical Facilitation in the System of Postgraduate Education. – Qualifying scientific work as a manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree of Candidate of Pedagogical Sciences, speciality 13.00.04 «Theory and Methods of Vocational Training». – Khmelnytskyi Humanitarian-Pedagogical Academy Ministry of Education and Science of Ukraine, Khmelnytskyi, 2018.

The dissertation deals with the problem of formation of readiness of Ukrainian Armed Forces units' commanders to pedagogical facilitation in the system of postgraduate education. The essence of pedagogical facilitation has been defined, its structure has been formulated. The former involves focusing on officer's personality, which is reflected in development of their abilities, self-actualization and self-improvement. It is based on the system of value orientations that reflect target and motivational focus of an individual. Motivational, communicative, substantive-procedural, intellectual, emotional-volitional components have been singled out in the structure of military commanders' pedagogical facilitation. According to each component, the formation criteria of military commanders' readiness for pedagogical facilitation have been improved and theoretically substantiated: steady interest in professional activity (motivational component); sufficient formation of cross-cutting professional communication (communicative component); awareness of professional activity significance (substantive-procedural component); intellectual readiness to perform high complexity tasks (intellectual component); emotional attitude to activity, volitional traits (emotional-volitional component).

Organizational and pedagogical conditions (providing of stable interaction on the value and personal level, self-development actualization means realization, deepening of knowledge about the essence and mechanisms of pedagogical facilitation) have been revealed and theoretically substantiated. The first condition is focused on personal self-development of military specialists, on ensuring value and personal character of its implementation. The second condition contributed to the use of active forms and methods of teaching, which include active participation of military units' commanders in the system of postgraduate education. The third condition provided clear views of higher commanders on the pedagogical process, the contradictions of pedagogical reality, having enriched the values and moral guidelines of military specialists.

Comprehensive description of the phenomenon under investigation reflected in the structural and functional model of the technology of formation of military commanders' readiness to pedagogical facilitation, which enabled to demonstrate the main methods and means of realization of all the stages in the integrated system. The model consists of the motivational and purposeful, organizational, procedural and substantive, criterion and evaluation blocks. It defines axiological, person-oriented, context and reflexive approaches and principles of cultural conformity, focus on professional development, interdisciplinarity, pedagogical support, emotional and value focus of the educational process, personalization; pedagogical facilitation readiness formation mechanisms (internalization of professional values into the personal structure of commanders' military units reflection of personality and activity).

The technology of formation of commanders of military units' readiness for pedagogical facilitation, which includes motivational and value, substantive and procedural, evaluative and productive, as well as correctional stages of its implementation, has been elaborated. Formation of social, perspective, operational and instrumental motivation took place at the motivational and value stage. Psychological readiness, personal and group contacts with carriers of knowledge about pedagogical facilitation have been ensured. The substantive and procedural stage provided for teaching and information support, as well as the use of techniques and methods that streamline formation of readiness for pedagogical facilitation, promote development of skills to apply it in adequate situations, to creatively vary structural and content material, to create own structures of facilitated communication. The level of formation of military commanders' readiness for pedagogical facilitation has been determined at the evaluative and productive stage. Correctional stage enabled to eliminate the identified shortcomings during the study of professionally oriented and special subjects (program tools, teaching aids, the content of educational material, teaching methods, etc. have been improved).

Key words: pedagogical facilitation, military units' commanders, postgraduate education system, organizational and pedagogical conditions, value focus, technology, structural and functional model.

Підписано до друку 11.04.2018 р. Формат 60x84/16.
Друк офсетний. Кегль Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,9.
Наклад 100 прим. Замовлення № 190.

Видавець ПП Заколотний М. І.
м. Хмельницький, вул. Соборна, 55
тел.: (0382)777-717
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 3770 від 28.01.2010 р.